

Anna Tardos, psychologe voor kinderen, auteur en onderzoekster naar de leeftijd van kinderen, is lang directeur geweest van het Instituut Pikler in Budapest (Hongarije). Wachten is een belangrijk thema in het werk met jonge kinderen. Waarom?

Wat kinderen zeggen over tijd

ROGER PROTT – *Mevrouw Tardos, hoe beheert u uw tijd?*

'Zoals zoveel volwassenen, kom ik altijd tijd tekort, omdat ik te veel mooie projecten doe. Ik vind het ook moeilijk om nee te zeggen. De veelheid aan projecten is zeker aangenaam, maar creëert ook de frustratie niet alles even goed te kunnen doen.'

Had je als kind dan wel genoeg tijd?

'Mijn kindertijd had niets vredigs, maar dat lag niet aan de noodzaak me te haasten, eerder omdat de geschiedenis zich heeft opgedrongen aan het leven van mijn gezin: de Tweede Wereldoorlog en alles wat zich ervoor en erna heeft afgespeeld. Voor de oorlog werkte mijn moeder al veel als kinderarts en het is mijn fantastische grootmoeder die zich over mij ontfermde. Ze heeft me nooit onder tijdsdruk gezet. Ik kreeg veel tijd om te spelen, in de tuin, in de straat, met andere kinderen.'

Kinderen, het heden, de toekomst – hoe kunnen we deze drie concepten combineren?

'Een kind leeft in het heden, terwijl hij zich

ook graag in de toekomst verbeeldt. Kerstmis of de verjaardag spelen in zijn gedachten, niet in het eerste levensjaar natuurlijk, maar wel heel snel daarna. Kinderen kunnen aan mooie dagen denken en zich daarop voorbereiden, maar zij bereiden zich niet voor op het volwassen zijn. Dat is eerder ons eigen doel. Een kind leeft hier en nu. Als je wandelt met een kind van twee jaar, dan zal het soms stoppen om de omgeving te observeren, maar het haast zich niet, voor zover men hem of haar hiervoor de tijd laat of geeft.'

Zich haasten ligt dus niet in de natuur van het kind?

'Het is niet natuurlijk voor een kind om dingen snel te doen. In het spel van een kind regeert de rust, zelfs terwijl het kind beweegt. Rustig zijn betekent in feite niet onbeweeglijk zijn. Als een baby begint te spelen, als hij zijn handen bekijkt, ze ontdekt, daarna met voorwerpen speelt, dan neem hij zijn tijd. Het is onze taak als volwassenen om hem hiervoor de tijd te laten.'

Hoe doe je dat in de praktijk?

Als ik een kind was en daarna droogwrijf,

en ik vraag om een hand uit te steken, moet ik wachten. Dat moet, anders handelt het kind niet zelf, maar laat zich doen. Dat zou jammer zijn, zeker als we willen dat het kind participeert en zich beschouwt als een actieve partner.'

Waarvan moeten de volwassenen zich bewust zijn?

'Volwassenen handelen en denken vlug. Kinderen hebben tijd nodig om te begrijpen en te reageren. Dwingende eisen zijn moeilijk. Als de volwassene een kind iets beveelt, bijvoorbeeld "geef me wat je in je hand hebt!", wil de volwassene vaak een onmiddellijke reactie. Maar het kind denkt na: 'geven, wat moet ik geven? Wat wil ze van me? Ah, dat. Akkoord, dat geef ik haar.' De reactie van een kind is niet snel. Veel volwassenen begrijpen niet dat een kind overhaasten een vorm van geweld is.'

Ouders beschikken niet over eindeloos veel tijd, ze staan zelf onder druk.

'Op een dag zei een moeder tegen me: "'s ochtends moet alles altijd zo snel gaan, ik kan niet genoeg tijd geven." Ik antwoordde: "Goed, zou

‘De zekerheid en de voorspelbaarheid van de herhaling laat het kind toe in alle rust te spelen.’

je jouw kind een beetje vroeger kunnen wakker maken?” Je kan ook tegen je kind zeggen: “Luis-ter, nu moeten we ons haasten.” De vraag is of ik altijd gehaast ben met het kind, of slechts af en toe.

Hoe gaat de meerderheid van de moeders, vaders, of opvoeders om met het kind? Richten ze zich direct tot hem? Heel goed! Maar de tijd van de reactie is ook belangrijk. Als de moeder of de opvoeder bijvoorbeeld vraagt: “Hoe was de maaltijd vandaag?”, dan moet je het kind de tijd geven om te antwoorden, in plaats van al de volgende vraag te stellen “waarmee heb je gespeeld?” Het kind denkt nog na over de eerste vraag, wil begrijpen, denkt na, terwijl de volwassene in gedachten al veel verder is.’

Gaan voor veel kinderen de dingen nu net niet snel genoeg?

‘Dat gebeurt, zeker wegens de algemene ontwikkeling, waarover later meer, maar ook in de dagelijkse relaties, wat zowel voor de volwassenen als de kinderen moeilijkheden kan teweegbrengen. Ik heb een video-opname van een kinderverzorgster die geleerd heeft dat ze tijd moet geven aan baby’s. Een kindje ligt in een bed en de kinderverzorgster praat met het kind en ze doet alsof ze het gaat oppakken. Het kindje is aandachtig en bereidt zich voor om opgepakt te worden. De verzorgster laat dit moment voorbijgaan, terwijl ze haar handeling voortzet. Alleen, ze doet het niet en het kind begint te wenen. Volwassenen moeten niet alleen tijd geven, maar ook voelen wanneer een kind klaar is. Dat is niet eenvoudig. Kinderen leven volgens een ander ritme.

Zich aanpassen aan een kind betekent niet lukraak gaan babbelen, maar zich aanpassen aan het kind. Het is dus niet nodig om een on-

beperkte hoeveelheid tijd aan hem te besteden. Volwassenen kunnen altijd zeggen: “Nu moet ik boodschappen doen, daarna gaan we naar huis.” Ze kunnen een kind ook voorbereiden op een komende verandering, door bijvoorbeeld aan te kondigen: “Het is zo etenstijd, je mag je spel opruimen.” Het kind krijgt zo de tijd om zich aan te passen.’

We hebben het gehad over de verschillende ontwikkelingsritmes van kinderen.

‘In de filosofie van Pikler is het heel belangrijk om rekening te houden met het feit dat kinderen zich ontwikkelen in heel verschillende ritmes.

De mening volgens dewelke vroegtijdige vooruitgang beter is dan late ontwikkeling is nog steeds wijd verspreid. Wat telt is niet de leeftijd waarop een kind iets verwezenlijkt, maar met welke graad van voorbereiding. Ik zie soms kinderen achterover hellen als ze hun hoofd willen draaien. De meesten zijn te vroeg recht op gaan staan, hetzij omdat hun ouders hen hebben geholpen, hetzij uit zichzelf omdat hun omgeving zich verheugde hen in staat te zien al recht te staan op een leeftijd van tien maanden. Nochtans zijn die kinderen nog instabiel. Ze vallen. Ze spelen niet rustig op de grond. Ze zijn vooral bezig met zich recht te zetten, vlug, vlug – te vlug.

De grote ontdekking van Emmi Pikler is dat er tussen kinderen een verschil kan zijn van ongeveer een halfjaar in de motorische algemene ontwikkeling. Ook in de taalontwikkeling, overigens. De cognitieve ontwikkeling daar tegenover vertoont minder verschillen. Een kind van één jaar, of zelf van 15 maanden, die nog niet recht op kan staan, kan perfect gezond of normaal zijn. Deze traagheid moet zeker niet genegeerd

worden, maar mag wel worden toegelaten. En we kunnen vaststellen dat dit kind zich evengoed in heel kleine stapjes ontwikkelt. Het zijn voorzichtige kinderen.’

Volwassenen hebben er moeite mee om kinderen hun tijd te laten nemen, niet?

‘We genieten ervan om een kind te zien opgroeien en zijn ongerust als hij een beetje traag is. De algemene motoriek en de taal zijn ontwikkelingen waar we veel belang aan hechten. Maar het kind ontwikkelt zich, zelfs als het nog niet praat of nog niet rechtop staat. Men merkt bijvoorbeeld zelden op dat een kind er op een gegeven moment in slaagt om een voorwerp in een ander te passen. Men heeft weinig aandacht voor de cognitieve en logische ontwikkeling, omdat deze niet zichtbaar is. Maar als, op tweejarige leeftijd, het kind niet praat, zal iedereen zich afvragen: “Is er een probleem, of is het enkel een vertraging in de ontwikkeling?”

Hebt u zich nooit afgevraagd of wachten een vergissing was?

‘Nee. Let wel, het gaat hier om een heel grote verantwoordelijkheid. Daarom moeten we ook terwijl we wachten, obeserveren wat er niet goed gaat. De oorzaken kunnen fysiek of psychologisch zijn. Voorzichtige kinderen gaan niet rechtop staan als ze zich niet zeker voelen. Andere kinderen gaan heel vroeg zitten en kunnen niet rustig liggen. Pas als men problemen vreest, moet een dokter op zoek gaan naar de oorzaken. Maar lichamelijke aandoeningen zijn zeldzamer dan men denkt. Bepaalde kinderen zijn heel traag en voorzichtig, maar andere kinderen hebben veel energie en willen voortdurend vooruit. Verschillende elementen zetten een kind ertoe aan om zich te haasten en een ander om zichzelf nog wat tijd te gunnen.

Waar moeten we vooral aandacht voor hebben in de kinderopvang, als het om tijd gaat?

'We moeten heel omzichtig omspringen met tijd. Het is nodig dat de dag georganiseerd wordt op een heldere manier, voorspelbaar en flexibel. Het middagmaal en het dutje in de namiddag zijn centraal in het verloop van een dag. Het ontbijt daarentegen is in de crèche van minder belang, omdat bepaalde kinderen thuis al hebben ontbeten en anderen later binnenkomen. De kinderen zijn met veel en dus moet de volgorde worden bepaald waarin de kinderen worden gevoed. Als het kind hier nog behoefte aan heeft, wordt het gevoed op schoot; andere kinderen zijn klaar om op een bankje of aan tafel te zitten.'

De tijd tussen het ontbijt en het middagmaal is soms kort.

'Dat kan problematisch zijn. Het ontbijt is ter beschikking voor kinderen die al kunnen lopen.

Sommigen ontbijten, anderen niet. We geven fruitsap en kleine porties eten. De kinderen moeten nog niet verzadigd zijn op het moment van het ontbijt. Het vergt een halfuur om alle kinderen van een groep op hun gemak te laten eten, zelfs als ze allemaal al aan tafel eten. Daarom mag het middagmaal niet te laat komen, anders is er het risico dat het middagdutje pas begint om een uur en tot drie uur duurt. De namiddag zou zo heel kort zijn. Het middagdutje moet plaatsvinden in het midden van de dag om problemen te vermijden met het inslapen 's avonds. Als de kinderen pas wakker worden om drie uur of later, zijn de ouders er al en staan ze te wachten. Ze gaan dan naar huis als het al avond is.'

Wat is de grootste moeilijkheid voor de kinderen?

'Ieder kind moet begrijpen wat hem overkomt. De opeenvolging van gebeurtenissen

moet worden gerespecteerd. Alle volwassenen moeten deze zelfde organisatie, de choreografie van de dag, respecteren. De structuur moet de pedagogie ondersteunen, met name door voldoende tijd te voorzien voor het middagmaal. In de tijd die voorzien is voor het werk in de keuken, moet men zich bezighouden met de vuile afwas, die niet kan blijven staan tot morgen. Het volstaat om na te denken over dit soort details en erover te waken dat men kinderen niet overhaast, met als enig doel de afwas op tijd te kunnen doen. Maar bovenal is het van belang om het ritme te respecteren, zowel in de crèche als thuis. De zekerheid en de voorspelbaarheid van de herhaling laat het kind toe in alle rust te spelen.'

Meer informatie: www.pikler.fr